

หนังสือธรรมะเพื่อชีวิต

กุศลมูล 3 อย่าง

1. อโลกะ

2. อโทสะ

3. อโมหะ

พระราชญาณโกศล

วัดบวรรมชาติ

Wat Padhammachart

กุศลมุล ๓

รากเหง้าแห่งความดีและความเจริญของชีวิต

บทนำ

คำว่า “กุศลมุล” แปลว่า รากเหง้าของความดี หรือ ต้นเหตุแห่งการกระทำที่ดีงาม ความสุข ความเจริญ และความผ่องใสของจิตใจ พระพุทธเจ้าทรงสอนว่า ถ้าอกุศลมุล ๓ คือ รากแห่งความชั่ว ได้แก่ โโลภะ โทสะ โมหะ กุศลมุล ๓ ก็เป็นรากแห่งความดี ตรงข้ามกัน คือ

- 1.อโลภะ - ความไม่โลภ ความไม่เห็นแก่ตัว ความรู้จักให้
- 2.อโทสะ - ความไม่โกรธ ความเมตตา ความปรารถนาดี
- 3.อโมหะ - ความไม่หลง ความรู้ตามความเป็นจริง ความมีปัญญา

ทั้ง ๓ อย่างนี้ เปรียบเหมือน รากของต้นไม้ที่สมบูรณ์ ถ้ารากดี ต้นก็ดี ใบก็ดี ดอกก็ดี ผลก็ดี นั่นใจก็ฉนั้นนั่น ถ้าใจของเรามี อโลภะ อโทสะ อโมหะ ความคิด คำพูด และการกระทำของเราย่อมงอกงามไปในทางที่ดี นำความสุขมาสู่ตนเอง ผู้อื่น และสังคม ดังนั้น การเข้าใจ กุศลมุล ๓ คือการเข้าใจว่า “ความดีแท้ ๆ เกิดจากอะไร” และรู้ว่าเราควรฝึกใจในทิศทางใด

๑. อโลภะ

ความไม่โลภ ความเสียสละ ความรู้จักพอ

ความหมาย อโลภะ หมายถึง ความไม่ยอกได้เกินพอดี ความไม่เห็นแก่ตัว ความรู้จักพอ ความยินดีในการให้และแบ่งปัน

อโลภะไม่ได้แปลว่า “ไม่ทำมาหากิน” และไม่ได้แปลว่า “ห้ามมีความต้องการ” แต่หมายถึงการไม่ปล่อยให้ความอยากครอบงำใจ คือมีได้ ใช้ได้ แสวงหาได้ แต่ไม่ยึด ไม่ละโมภ ไม่เบียดเบียนใคร

รายละเอียด

อโณกะปรากฏได้หลายลักษณะ เช่น

- รู้จักแบ่งปันทรัพย์สิน
- ไม่เอาเปรียบผู้อื่น
- ยินดีในสิ่งที่ตนมี
- ไม่อิจฉาความสำเร็จของคนอื่น
- ไม่คั่นรณจนเกินพอดี
- พร้อมเสียสละเพื่อส่วนรวม

คนที่มีอโณกะ แม้ไม่ได้มีทุกอย่าง แต่จะมี “ใจที่เบา” เพราะไม่ถูกความอยากดึงให้รุ่มรอมตลอดเวลา

แนวโลก

ในทางโลก อโณกะทำให้คน

- เป็นคนน่าคบ
- มีน้ำใจ
- ไม่เห็นแก่ตัว
- ทำงานร่วมกับคนอื่นได้ดี
- ใช้ชีวิตอย่างพอดีและมีความสุขมากขึ้น

คนที่รู้จักพอ มักมีความสงบมากกว่าคนที่ได้มากแต่ไม่เคยพอ และคนที่รู้จักให้ มักมีมิตรแท้มากกว่าคนที่เอาแต่รับ

แนวธรรม

ในทางธรรม อโณกะคือ เครื่องคลายความยึดมั่นถือมั่น ช่วยลดตัณหา ลดความติดข้องในรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส และอารมณ์ เมื่อใจไม่โลภใจก็ไม่คั่น เมื่อใจไม่คั่นใจก็สงบง่าย จึงเป็นพื้นฐานสำคัญของการปฏิบัติธรรม

ประโยชน์ของการฝึกอโธสะ

- ใจเบา สงบ และไม่ฟุ้งซ่านมาก
 - ลดความอิจฉาและการแข่งขันที่เป็นพิษ
 - มีความสุขกับสิ่งที่มี
 - เกิดน้ำใจและความเสียสละ
 - เป็นเหตุให้เกิดทานบารมีและความเจริญทางธรรม
-

วิธีปฏิบัติเพื่อเจริญอโธสะ

- ฝึกให้ทานเป็นประจำ
 - พิจารณาความไม่เที่ยงของทรัพย์และสิ่งทั้งหลาย
 - ฝึกความพอเพียง
 - ขอบคุณในสิ่งที่มี
 - แบ่งปันเวลา กำลัง และความรู้แก่ผู้อื่น
-

๒. อโธสะ

ความไม่โกรธ ความเมตตา ความปรารถนาดี

ความหมาย อโธสะ หมายถึง ความไม่ขุ่นเคือง ความไม่พยาบาท ความไม่คิดร้าย รวมไปถึงความเมตตา ความอ่อนโยน และความให้อภัย

อโธสะไม่ได้หมายความว่า คนเราจะไม่เคยรู้สึกไม่พอใจเลย แต่หมายถึงการ ไม่ปล่อยให้ความไม่พอใจนั้นกลายเป็นไฟเผาใจ หรือกลายเป็นการทำร้ายผู้อื่น

รายละเอียด

อโธสะปรากฏในชีวิตได้ เช่น

- พุดกับคนอื่นด้วยความสุภาพ
- ให้อภัยเมื่อถูกล่วงเกิน
- ไม่ตอบโต้ด้วยอารมณ์
- พยายามเข้าใจเหตุปัจจัยของคนอื่น

- ช่วยเหลือแม้กับคนที่ไม่สมบูรณ์แบบ
 - ปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข
- คนมือโทสะ ไม่ใช่คนอ่อนแอ แต่เป็นคนที่ ควบคุมใจตัวเองได้
-

แนวโลก

ในทางโลก อโทสะทำให้

- ครอบครองบ่อน
- สังคมอยู่ร่วมกันได้
- ลดการทะเลาะเบาะแว้ง
- ทำให้เป็นผู้นำที่น่าเคารพ
- ทำให้มีเพื่อน มีมิตร และมีคนรักใคร่

คนที่ใจเย็นและเมตตา มักแก้ปัญหาได้ดีกว่าคนที่ใช้อารมณ์ เพราะอารมณ์ทำให้เรื่องเล็กกลายเป็นเรื่องใหญ่ แต่เมตตาทำให้เรื่องใหญ่ค่อย ๆ เบาลง

แนวธรรม

ในทางธรรม อโทสะคือ ธรรมที่ดับไฟแห่งความโกรธ และเป็นรากฐานของเมตตา กรุณา ขันติ และอภัย เมื่อใจไม่มีโทสะ ใจก็ไม่เร่าร้อน และเมื่อใจเย็นลง ก็พร้อมจะเห็นธรรมได้ชัดขึ้น

ประโยชน์ของการฝึกอโทสะ

- ใจเย็น สงบ ไม่ร้อนง่าย
- ลดเวร ลดศัตรู ลดความขัดแย้ง
- พุดและทำสิ่งที่ดีงามได้มากขึ้น
- มีความสัมพันธ์ที่ดี
- เป็นพื้นฐานของเมตตาภาวนาและความสุขภายใน

วิธีปฏิบัติเพื่อเจริญอโหสะ

- เจริญเมตตาภาวนา
 - ฝึกหยุดก่อนพูดก่อนโต้ตอบ
 - พิจารณาว่าทุกคนต่างอยู่ภายใต้เหตุปัจจัย
 - ฝึกให้อภัย
 - ใช้สติรู้เท่าทันอารมณ์โกรธตั้งแต่ต้น
-

๓. อโหสะ

ความไม่หลง ความเข้าใจถูก ความมีปัญญา

ความหมาย อโหสะ หมายถึง ความไม่หลงผิด ความรู้ความเข้าใจตามความเป็นจริง ความเห็นถูก และปัญญาที่มองเห็นเหตุและผลของชีวิต อโหสะไม่ใช่แค่การมีความรู้ทั่วไป แต่คือการรู้ว่า

- อะไรถูก อะไรผิด
 - อะไรควร อะไรไม่ควร
 - อะไรเป็นเหตุแห่งทุกข์
 - อะไรเป็นเหตุแห่งความดับทุกข์
-

รายละเอียด

อโหสะได้แก่

- รู้ว่าทุกสิ่งไม่เที่ยง
- รู้ว่าการยึดมั่นนำความทุกข์มา
- รู้จักเหตุและผล
- รู้กฎแห่งกรรม
- รู้จักตนเอง
- มีสติพิจารณา ไม่เชื่อหรือทำอะไรแบบมีคบอด

อโหสะทำให้คนไม่หลงตามอารมณ์ไม่หลงตามกระแส ไม่หลงตามความคิดผิด ๆ ของตนเอง

แนวโลก

ในทางโลก อโมหะทำให้คน

- ตัดสินใจอย่างมีเหตุผล
- มองปัญหาได้ลึกกว่าผิวเผิน
- ไม่ถูกหลอกง่าย
- ไม่ทำผิดซ้ำ ๆ เพราะรู้จักบทเรียน
- วางแผนชีวิตอย่างมีสติและรอบคอบ

บางคนมีการศึกษาสูง แต่ยังไม่ทุกข์เพราะไม่เข้าใจชีวิต แต่อโมหะคือความฉลาดที่ลึกไปถึง “ความจริงของชีวิต”

แนวธรรม

ในทางธรรม อโมหะคือ ปัญญาที่ตรงข้ามกับอวิชชา เป็นแสงสว่างของจิต ทำให้เห็นไตรลักษณ์ เห็นอริยสัจ และเห็นทางพ้นทุกข์ ศีลและสมาธิช่วยให้ชีวิตและใจตั้งมั่น แต่อโมหะหรือปัญญา จะเป็นตัวตัดรากของกิเลสอย่างแท้จริง

ประโยชน์ของการฝีกอโมหะ

- เข้าใจชีวิตถูกต้องขึ้น
 - ลดการยึดติด
 - ตัดสินใจดีขึ้น
 - ทุกข์น้อยลง เพราะรู้จักปล่อยวาง
 - เป็นรากฐานของวิปัสสนาและความหลุดพ้น
-

วิธีปฏิบัติเพื่อเจริญอโมหะ

- ฟังธรรม ศึกษาธรรม
- คิดใคร่ครวญอย่างถูกต้อง
- ฝึกสติในชีวิตประจำวัน

- เจริญภาวนาเพื่อเห็นกายใจตามจริง
 - คบกัลยาณมิตร
-

ความสัมพันธ์ของกุศลมูล ๓

กุศลมูล ๓ ทำงานเกื้อกูลกัน

- เมื่อมี **อโมหะ** คือรู้ถูกเห็นถูก
ใจก็ไม่หลงไล่ตามสิ่งต่าง ๆ มากเกินไป จึงเกิด **อโลภะ**
- เมื่อเข้าใจตนเองและผู้อื่นตามจริง
ใจก็ไม่พยายาบาท ไม่เกลียดชัง จึงเกิด **อโทสะ**

หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่ง

- **อโลภะ** ทำให้ใจเบา
- **อโทสะ** ทำให้ใจเย็น
- **อโมหะ** ทำให้ใจสว่าง

เมื่อใจ เบา เย็น และสว่าง ชีวิตย่อมดำเนินไปในทางที่ดีงาม

ประโยชน์ของการปฏิบัติกุศลมูล ๓

1. เป็นรากฐานของความดีทุกอย่าง การกระทำดีทุกชนิดล้วนงอกมาจากกุศลมูล ๓ นี้ ถ้ารากดี ผลก็ย่อมดี
 2. ช่วยให้ชีวิตดีทั้งทางโลก ทำให้เป็นคนมีน้ำใจ ใจเย็น มีเหตุผล น่าเชื่อถือ น่ารัก และน่าเคารพ
 3. ช่วยให้ใจเจริญในทางธรรม เมื่อโลภ โกรธ หลง ลดลง ธรรมฝ่ายดีจะเจริญขึ้นง่าย เช่น ทาน ศีล เมตตา สมาธิ ปัญญา
 4. ช่วยลดความทุกข์ในชีวิตประจำวัน ทุกข์มากมายเกิดจากอยากเกินไป โกรธเกินไป และหลงผิด เมื่อฝึกกุศลมูล ๓ ใจก็ทุกข์น้อยลง
 5. เป็นพื้นฐานของมรรคผลนิพพาน แม้จะเริ่มจากชีวิตประจำวัน แต่ถ้าพัฒนาให้เต็มที่ กุศลมูล ๓ นี้เองจะนำไปสู่ความหลุดพ้น
-

สรุปบทบรรยาย

กุศลมุล ๓ คือ

1. อโลภะ - ไม่โลภ รู้จักพอ รู้จักให้
2. โทสะ - ไม่โกรธ มีเมตตา อภัย
3. โมหะ - ไม่หลง มีปัญญา รู้ถูกเห็นถูก

ทั้ง ๓ อย่างนี้คือ รากของความดีทุกชนิด ถ้าฝึกให้เกิดขึ้นในใจ ชีวิตจะค่อย ๆ เปลี่ยนจาก

- ความคับแค้น → ไปสู่ความเสียสละ
- ความร้อนใจ → ไปสู่ความเมตตา
- ความมีคมน → ไปสู่ปัญญา

ดังนั้น การปฏิบัติธรรมไม่ใช่เพียงการทำพิธี แต่คือการค่อย ๆ เปลี่ยน “รากของใจ” จากอกุศลมุลให้กลายเป็นกุศลมุล แล้วชีวิตจะงอกงามทั้งทางโลกและทางธรรม

เพลงไทย

ชื่อเพลง: “รากแห่งความดี”

Verse 1

อโลภะสอนใจให้รู้จักพอ
มีน้อยมีมากก็ไม่ท้อ
ยินดีแบ่งปันสิ่งที่มี
ใจดวงนี้จึงเบาและงาม

Verse 2

อโทสะคือความเมตตา
เยียวยาใจคนทั่วทุกยาม
ไม่โกรธไม่แค้นไม่คิดร้ายตาม
มีแต่ความงามอยู่กลางหัวใจ

Verse 3

อโหมะคือแสงปัญญา
เห็นโลกเห็นตนตามจริงได้
รู้เหตุรู้ผลรู้ปล่อยวางใจ
ไม่หลงทางไปตามกระแสโลก

Chorus

กุศลมูลสาม รากแห่งความดี
ปลูกลงในใจทุกนาที
อโลภะ อโทสะ อโมหะนี้
จะพาชีวิตสู่ความร่มเย็น
กุศลมูลสาม งอกงามในตน
เปลี่ยนใจคนให้พ้นลำเค็ญ
จากความคับแคบสู่การบำเพ็ญ
จากใจร้อนเร้นสู่ธรรมสว่าง

Bridge

ให้ด้วยใจ เมตตาด้วยรัก
ใช้ปัญญาประจักษ์ทุกทาง
สามรากนี้ถ้าฝึกไม่จาง
ชีวิตจะสร้างความสุขแท้จริง

Final Chorus

กุศลมูลสาม คือทางภายใน
ค่อยเปลี่ยนหัวใจให้นิ่งและยั้ง
เมื่อใจเบาเย็นและสว่างพร้อม
ชีวิตก็อ้อมด้วยธรรมอันงาม
